

Nr 14

Utlåtande i anledning av väckt motion om utredning rörande mikrofilmningens användning inom svenskt arkiv- och biblioteksväsen.

I en inom andra kammaren väckt motion II: 354 av herr *Regnéll* hemställs, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla att mikrofilmningens användning inom svenskt arkiv- och biblioteksväsen blir föremål för utredning.

I motionen erinras om det förslag som särskilda sakkunniga framlagt om mikrofilmens användning (SOU 1951:36), vilket förslag emellertid endast i begränsad omfattning kommit till genomförande. Nya omständigheter har numera tillkommit, som ökar angelägenhetsgraden av mikrofilmning. En sådan omständighet är det starkt växande intresset för släkt- och hembygdsforskning, som medfört en mycket betydande ökning av arkivaliernas användning med åtföljande förslitning av dem. Under senare år har dessutom betydande framsteg gjorts i fråga om den tekniska apparaturen.

I motionen omnämnes vissa omfattande mikrofilmningar, som utförts och som borde vidare bearbetas, t. ex. den mikrofilmning av arkivalier som utförts på uppdrag av The genealogical society of the church of Jesus Christ of latter days saints (mormonerna). Riksarkivet har som gåva fått positiva kopior, och det synes rimligt att dianegativa kopior utföres, vilka kan ställas till förfogande som arbetsexemplar för lands- och länsarkiven. Mikrofilmningen har vidare betydelse för magasineringen i arkiv och bibliotek av utrymmesskäl och när det gäller planläggningen för skydd vid krigsfara och i krig.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från riksarkivet och riksbibliotekarien.

Riksarkivet anför att det i motionen omnämnda sakkunnigförslaget var tämligen kostnadskrävande och att det icke föranlett åtgärder från statsmakternas sida men däremot delvis kunnat förverkligas genom institutionernas egna åtgärder. Exempel härpå anföres. Ännu återstår dock mycket att göra, men fördenskull erfordras icke någon ny utredning utan ekonomiska resurser, varvid anslag bör begäras petitavägen.

Riksarkivet bekräftar uppgiften i motionen att intresset för släkt- och hembygdsforskning är starkt växande, vilket medfört en betydande ökning i antalet framtagningar av volymer, särskilt tillhörande kyrkoarkiven. Detta har avsevärt ökat förslitningen av dessa omistliga arkivhandlingar.

Riksarkivet har redan prövat frågan att använda arkivfilm i stället för arkivhandlingar vid forskning i landsarkiven men funnit att just släktforskning är särskilt illa ägnad att utföras med hjälp av filmkopior. Som exempel på svårigheterna nämnes, att till och med vid en begränsad släktforskning, omspännande blott 100 år, filmbyte kan behöva ske 130 gånger. Härigenom försvåras och försenas forskarens arbete, vartill kommer att filmen skulle utsättas för mycket stark nötning och repning. En allmän övergång i landsarkiven till släktforskning med hjälp av arkivfilm skulle förorsaka anskaffningskostnader för film och apparatur på inemot två miljoner kronor. En sådan åtgärd har riksarkivet icke ansett genomförbar.

Det i motionen omnämnda diapositiva exemplaret av de för mormonerna utförda filmerna har sitt värde framför allt som en säkerhetskopia. Från denna har dianegativa kopior kunnat göras, vilket också är lämpligt i sådana fall där kyrkobok blivit så starkt försliten att den ej längre bör utlämnas till allmänheten. Det lämpligaste torde då vara att från moderfilmen framställa förstoringar som kan direkt läsas av forskaren.

Problemet är framför allt ett konserveringsproblem, men för konserveringsverksamheten erfordras personal, som f. n. saknas.

Riksarkivet anser, att de av motionären framförda synpunkterna för arkivväsendets del icke kan anses motivera ny utredning rörande mikrofilmens användning. Ej heller synes den tekniska utvecklingen utgöra skäl härför. Riksarkivet, som noga följer utvecklingen inom området för fotografisk reproduktion, känner icke några tekniska nyheter som skulle kunna motivera ny utredning.

Riksbibliotekarien anför att mikrofilmningen för forskningsbiblioteken redan spelar en högst betydelsefull roll, och samtliga större forskningsbibliotek har efter hand utrustat sina fotografiska servicedetaljer med apparatur för mikrofilmning. Där filmas sådant material som icke rimligen kan komma i fråga för utlåning i original. Genom mikrofilmning reduceras dessutom slitaget på ömtåligt material och man erhåller dubbling av unikt eller sällsynt material. Genom filmkopior kan man vidare komplettera luckor i vissa biblioteks samlingar. En noggrann inventering av dessa behov i nära samarbete mellan de stora biblioteken är önskvärd och kan organiseras av riksbibliotekarien om nödiga medel ställs till förfogande.

Den del av mikrofilmningsverksamheten som hittills bedrivits i största utsträckning är tidningsfilmningen, men även på detta område återstår mycket att göra. Tidningsfilmningen har främst bedrivits av ett enskilt företag. Forskningsbiblioteken har emellertid icke ekonomiskt kunnat gå i land med att inköpa alla de filmkopior, som kan erhållas. För att sådana tidningar som nedlagts skall bli filmade torde krävas att kungl. biblioteket gör beställning och får medel att inköpa positiva kopior för sig och de tre universitetsbiblioteken.

Utskottet

Motionären hemställer om en utredning beträffande mikrofilmningens användning inom svenskt arkiv- och biblioteksväsen.

Användning av mikrofilmning synes vara av stor betydelse för olika ändamål inom vårt arkiv- och biblioteksväsen. Motionären har särskilt omnämnt bl. a. filmningens värde för släkt- och hembygdsväsen, för lösandet av berörda institutioners magasineringsproblem och för åstadkommande av katastrofskydd vid krig och krigsfara. Som ytterligare exempel på områden, där mikrofilmningen synes ha en viktig uppgift kan nämnas tidningsfilmningen — av värde bl. a. för arkivering av tidningar som nedlagts — samt arbetet med att fylla luckor i vissa biblioteks samlingar.

Utskottet anser sålunda det i motionen upptagna spørsmålet värt stort beaktande. Av vad de i ärendet hörda centrala myndigheterna, riksarkivarien och riksbibliotekarien, anfört, framgår emellertid att behov av en särskild utredning i ämnet nu icke kan anses föreligga. De undersökningar som kan vara påkallade i vissa frågor — t. ex. den av riksbibliotekarien omnämnda inventeringen av luckor i bibliotekens samlingar, som bör fyllas, och av behovet av statens medverkan till tidningsfilmningen — synes de hörda myndigheterna beredda att själva ombesörja i mån av tillgängliga resurser. Såvitt utskottet kunnat finna är det sålunda anslagsfrågor som här kommer i förgrunden. Myndigheterna har också själva framhållit detta, och utskottet förutsätter att olika spørsmål på området i samband med myndigheternas anslagsäskanden kommer att underställas statsmakternas prövning. Det må i detta sammanhang erinras om att för riksarkivets del beslut föreligger om nybyggnad. Sannolikt torde vid realiserandet av detta beslut även frågor som rör mikrofilmningen komma att beaktas.

Utskottet får under återopande av vad ovan anförts hemställa,
att motion II: 354 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 19 mars 1963

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Schött*, Sörlin, Jonasson, Eric Gustaf Peterson, Hellebladh och Wallmark;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Skoglösa, Hamrin i Jönköping, Dickson, fru Jäderberg, herrar Svensson i Kungälv, Haglund, Westberg*, Edlund, fröken Anderson i Lerum*, herrar Svanberg och Magnusson i Nennesholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.